

Reactie op het voorstel om een algemene bepaling aan de Grondwet toe te voegen.

Naar aanleiding van het verzoek aan de leden van de Staatsrechtkring (d.d. 29 augustus 2014) om een reactie op het voorstel te sturen, stuur ik hierbij mijn korte reactie in. Kort samengevat komt hetgeen ik U in overweging geef overeen met adviezen die de Staatscommissie Grondwet reeds eerder gaf.

Deze reactie beperkt zich tot het gebruik van het begrip 'grondrechten'.

Mr. dr. I.L.A. Broekhuijse

Grondrechten

Er wordt in het voorstel gesproken van 'grondrechten', in navolging van o.a. de Noorse Grondwet. De vraag is echter of het niet beter past om te spreken van 'menselijke waardigheid' in plaats van 'grondrechten'. De redenen hiertoe zijn als volgt.

Door te spreken van 'menselijke waardigheid' schets je een waarde die je wilt waarborgen en niet de normen (die elders in de Grondwet zijn gecodificeerd). Zie bijvoorbeeld Artikel 1 Grundgesetz Deutschland (Menschenwürde), artikel 1 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en de in de MvT aangehaalde bepaling uit de Canadese Grondwet.

Side note: Ten overvloede opent artikel 2 van de Noorse Grondwet nog met de *waarden* die zij erkennen. Artikel 2 opent met de tekst: "Verdigrunlaget forblir vår kristne og humanistiske arv.", daarna volgt de in de MvT aangehaalde passage: "Denne Grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene."

Hoewel niet alle voorstudies in een MvT worden opgenomen en het mogelijk reeds impliciet in deze rechtsvergelijking is verdisconteerd, is het wellicht toch nog relevant om op te merken dat Noorwegen een dualistisch stelsel kent en dat dat consequenties kon hebben voor de keuze om artikel 2 zo te formuleren: "Norge tilhører den sistnevnte kategorien, dvs. at Norge formelt har et dualistisk rettssystem, hvor man i praksis ser at folkerettslige forpliktelser langt på vei er styrende for de beslutninger som treffes av regjeringen, Stortinget og Høyesterett." (B.M. Høgberg, *Statsrett kort forklart*, Oslo: Universitetsforlaget 2013, p. 94). De memorie van toelichting bij de Noorse grondwet heb ik overigens niet bestudeerd, maar wellicht had dit in Noorwegen invloed op de overweging om in de Grunnlov op te nemen dat mensenrechten worden gerespecteerd, omdat ze al wel fundamentele vrijheden in de Grunnlov hadden die strikt genomen van mensenrechten worden onderscheiden? In dat geval kan de vergelijking met de Noorse Grondwet minder passend zijn. Het is wellicht een punt dat nadere bestudering verdient?

Daarnaast worden andere Grondwetten aangehaald waarin wordt gesproken van menselijke waardigheid (naar het Engels vertaald vanuit de authentieke taal, 'human dignity'). Ik kan me – zoals aangegeven – voorstellen dat dit ook voor Nederland de voorkeur zou verdienen.

De opdracht om de grondrechten te respecteren is immers in de praktijk aan bijvoorbeeld de wetgever en het bestuur (los van de horizontale werking van grondrechten); de grondwetgever stelt deze normen vast. Hij kan grondrechten wijzigen, maar de *norm* respecteren is wellicht wat moeilijk – tenzij je de *normen* onveranderlijk maakt, hetgeen mogelijk ook niet de bedoeling is. Daarnaast geldt dat als de *norm* wel veranderlijk is, de Grondwet naar het huidige voorstel stelt dat de Grondwet grondrechten bevat, maar niet wat de strekking van die grondrechten moet zijn en misschien gaan toekomstige geformuleerde grondrechten wel in tegen de opvatting van menselijke waardigheid. Dat zou ook niet de bedoeling zijn, zoals blijkt uit de MvT. Althans, ik meen te begrijpen uit de MvT dat het beschermen van de menselijke waardigheid wordt beoogd: het gaat om een waarde en niet om een norm.

Bijkomstigheid: mensenrechten en grondrechten

Een bijkomstigheid is dat de term 'menselijke waardigheid' in het midden laat of het om de bescherming van grondrechten of van mensenrechten gaat (m.a.w. of het gaat om 'fundamentele' rechten die zijn vastgesteld op nationaal of internationaal niveau/die al dan niet voortvloeien uit het natuurrecht – zie voor terminologie o.a. A.J. Nieuwenhuis & A.W. Hins, *Hoofdstukken Grondrechten*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2011, p. 12).

Om deze reden zou ik U in alle bescheidenheid in overweging willen geven om de terminologie aan te passen: menselijke waardigheid in plaats van grondrechten.